

STRUKTURALISMUS

JSB_SLAV55 #3

Kočka sedí na koberci.

Kočka sedí na předložce.

Kočka sedí na koberci.

Na koberci sedí kočka.

NA CO SE PTÁ STRUKTURALISMUS?

- Jak jazyk konstruuje význam?
- Jak slova svými kombinacemi produkují význam?

Nejen slova “běžná”, ale i slova literárního textu.

Kdo se ptá?

Claude Lévi Strauss

Roland Barthes

Roman Jakobson

Ferdinand de Saussure

FERDINAND DE SAUSSURE: KURZ OBEČNÉ LINGVISTIKY (1916)

- synchronní přístup
- sémiologie
- jazyk = systém znaků

POJEM 1:

SIGNIFIKACE

Proces, při němž jazyk způsobí, že znak něco “znamená”

SÉMIOLOGIE je pak nauka o znacích.

POJMY 2

LANGUE = abstraktní jazyková struktura s určitými pravidly

PAROLE = konkrétní realizace řečového aktu založená na pravidlech langue

CO Z TOHO ZAJÍMÁ SÉMIOLOGII A PROČ?

Jazyk je mocnou silou definice reality.

JAZYK NENÍ VÝTVOR SVĚTA, ale spíše SVĚT JE VÝTVOREM JAZYKA.

důkaz: **ARBITRÁRNOST JAZYKOVÉHO ZNAKU**

ARBITRÁRNOST JAZYKOVÉHO ZNAKU

cat

kočka

katze

kedi

mačka

gato

MÝTUS O SNĚHU

Tvrzení: “Inuité mají přes 40(100) výrazů pro sních.”

Fakt: **Není to přesné.**

PROČ?

- 1) neexistuje jediná inuitština jako jazyk všech Inuitů
- 2) inuitské jazyky FUNGUJÍ JINAK než ty, k nimž toto tvrzení vztahujeme

Jestliže se jazykem vyjadřujeme o světě, je realita (svět) Inuitů jiný než ten náš => naše popisy jejich jazyky ztroskotávají (oni by ten náš ani nepopsali).

POJMY 3

ZNAK = existující objekt či věc, jehož význam je kombinací označujícího a označovaného

OZNAČUJÍCÍ = slovo použité k pojmenování existujícího objektu či věci

OZNAČOVANÉ = koncept evokovaný označujícím

KOČKA - existující věc

KOČKA / GATO / MAČKA = označující

chlupaté zvíře chytající myši = označované

STRUKTURALISMUS A LITERÁRNÍ VĚDA

- literární dílo = systém znaků i znak sám o sobě
- ptá se: proč autor užil tento, a ne jiný znak
- vztahy mezi znaky:
  - syntagmatické
  - asociativní (paradigmatické - Jakobson)

DIFERENCE = důležitější pro konstruování významu než významy slov samotné

Pes

Kočka sedí na koberci. Na koberci sedí kočka. Koberec sedí na kočce.

syntagmatické v.

Slunci

Slunci

paradigmatické vztahy

ROLAND BARTHES: SMRT AUTORA (1968)

viz studijní materiály

POJMY 4 (BARTHES)

DENOTACE = doslovný, jasný význam spojený s označujícím

KONOTACE = další, skryté významy dodané označujícímu a srozumitelné jazykové komunitě v určitých kontextech

A: “Koupil jsem ti květiny.”

B: “Ty jseš skvělej!”

A: “Rozbil jsem auto.”

B: “Ty jseš skvělej...”

KONOTACE v literárním jazyce jsou zcela běžné, stejně jako metafory apod.

“Veškeré jazykové volby jsou vždy literární.”

PŘÍKLAD:

NEGR = pejorativní označení člověka černé rasy

Klavír má bílé a negří klapky.

Noc je negří.

Negří oči, jděte spát.

Kdo to byl? Negr, černý negr.

STRUKTURALISTY ZAJÍMÁ

METAFORA

METONYMIE

SYNEKDOCHA

=

BÁSNICKÝ (LITERÁRNÍ) JAZYK

STRUKTURALISMUS A NARATOLOGIE

Jonatan Culler: Structuralist Poetics (1975), The Pursuit of Signs (1981)

KOMPETENCE = porozumění čtenáře “pravidlům” jak číst a rozumět textu => omezené možnosti chápání textu

Jak ovlivňuje význam textu např. retrospektivní vyprávění?

Jak se retrospektivní vzorce vztahují k jiným vyprávěcím vzorcům?

Strukturalismus zajímá, jak jazyk konstruuje významy.

Naratologii zajímá, jak jazyk konstruuje významy v příběhu.

BARTHES: **MÝTUS**

Mýtus je znak s jednou vrstvou významu navíc – vrstvou, která odtahuje recipienta od zjevného významu k závažnějšímu, symbolickému významu.

PROPP: 31 pohádkových akcí (žádná neobsahuje všechny)

POHÁDKA je pohádkou pro to, co sdílí s jinými pohádkami.

KONKRÉTNÍ POHÁDKA je konkrétní pro to unikátní, čím se od jiných liší.

unikátní není obsah, ale diskurs

LÉVI STRAUS: **MYTHEM**

Základní (abstraktní) prvek mýtu sdílený napříč mýty a kulturami.

==> JAK ČTEME LITERÁRNÍ DÍLO a ROZUMÍME MU

závisí na míře odhalení těchto společných struktur (např. *Romeo a Julie* v kontextu Shakespearových her, renesančního dramatu, dramatu obecně)

POJMY 5

MIMÉSIS = zobrazení skutečností tak, jak jsou (typicky dialog)

DIEGÉSIS = vyprávění samotné (typicky vypravěč)

Strukturalismus zajímá POHYB JAZYKA mezi těmito dvěma póly.